

Povzetki (Summaries in Slovenian Language)

1. Nesebičnost: mednarodna primerjalna analiza ene ključnih javnih vrednot

Christina W. Andrews, Michiel de Vries

Namen tega prispevka je proučiti način za merjenje in razjasnitev pojma nesebičnost.

Z uporabo inovativnega pristopa k merjenju nesebičnosti ocenjujemo njeno prisotnost v različnih regijah po svetu. Raziskujemo tudi dejavnike, ki prispevajo k njenemu pojavu, in njihov medsebojen vpliv pri napovedovanju njene prisotnosti. Stopnja nesebičnosti se po svetu precej razlikuje. Tako ugotavljamo, da na verjetnost, da bo posameznik izkazoval nesebičnost, močno vpliva regija, v kateri prebiva, pomembno vlogo pa ima tudi delovno mesto – v državah OECD delo v javnem sektorju povečuje nagnjenost k nesebičnosti, v Afriki pa je ravno nasprotno.

Zasnova raziskave vključuje multivariatno analizo podatkov iz Svetovne raziskave vrednot, pri čemer uporablja enostavne regresijske analize in binarno logistično regresijo.

Glavne ugotovitve kažejo, da se vpliv dejavnikov, ki tradicionalno veljajo za pomembne, kot sta verska pripadnost in zaposlitev v javnem, zasebnem ali ne-profitnem sektorju, med posameznimi regijami razlikuje. Interakcijski učinki, značilni za posamezno regijo, se kažejo na primer pri vplivu delovnega mesta na nagnjenost k nesebičnosti. Zaposleni v javnem sektorju bodo precej bolj verjetno nesebični kot njihovi kolegi v zasebnem sektorju, toda medtem ko delo v javnem sektorju povečuje verjetnost nesebičnosti v državah OECD, je v Afriki ravno obratno.

V prejšnjih akademskih študijah je bilo takšnim interakcijskim učinkom posvečeno le malo pozornosti. Prevladovala je domneva, da je vpliv verske pripadnosti, zaposlitve v javnem sektorju, spola itd. po vsem svetu enak. Ta študija pa dokazuje nasprotno.

Kar zadeva **praktične posledice**, rezultati naših analiz kažejo, da je predvsem pomembno, da so raziskave o vrednotah kontekstualizirane. To še posebej velja, kadar želimo svetovati izvajalcem na določenem področju. Naša raziskava je pokazala, da lahko isti dejavniki, ki krepijo nesebičnost v enem delu sveta, zmanjšajo njeno prisotnost v drugih regijah, zato univerzalen pristop nikakor ni ustrezen.

Ključne besede: javne vrednote, nesebičnost, primerjalna analiza, interakcijski učinki, regionalni vpliv

2. Odnos podjetij do korupcije v izbranih srednjeevropskih državah

Nenad Vretnar, Ana Marija Filipas, Martina Briš Alić

Namen: Korupcija je prisotna po vsem svetu, tudi v srednjeevropskih državah, ki na tem področju še vedno zaostajajo za vodilnimi državami EU (glede na Svetovne kazalnike upravljanja 2023). Ker je samo korupcijo težko izmeriti, beležimo predvsem percepcije korupcije. Cilj prispevka je analizirati odnos do korupcije v izbranih srednjeevropskih državah in oblikovati zaključke o dejavnikih, ki vplivajo na zaznavo korupcije. Raziskava, ki se osredotoča na razlike med pravno-formalno in dejansko preglednostjo, je zajela Češko, Madžarsko in Poljsko kot države z manjšimi razlikami ter Hrvaško, Slovaško in Slovenijo kot države z večjimi razlikami med pravno-formalno in dejansko preglednostjo.

Zasnova/metodologija/pristop: Na podlagi podatkov Eurobarometra smo z logistično regresijo analizirali odnos do korupcije v obeh skupinah držav, ki ju sestavljajo po tri srednjeevropske države z večjimi ali manjšimi razlikami med pravno-formalno in dejansko preglednostjo. Iz vsake skupine smo oblikovali po en model, tj. model 1 in model 2, s skupnim številom opazovanj 901 oziroma 902. Modela sta izkazala primerne indekse ustreznosti in omogočila napovedi, na podlagi katerih smo lahko oblikovali svoje zaključke. Vsi anketiranci so bili predstavniki podjetij na odločevalskih položajih, kar zagotavlja, da rezultati odražajo percepcije podjetij in ne splošne javnosti.

Ugotovitve: Odnos do korupcije v proučevanih državah je povezan s percepcijo klientelizma in nepotizma v podjetjih, percepcijo korupcije pri javnih naročilih, zaznavanjem povezav med politiko in podjetji ter odnosom do davkov. V skupini, kjer je razlika med pravno-formalno in dejansko stopnjo preglednosti majhna, je odnos podjetij do korupcije odvisen tudi od tega, kako ustrezna se jim zdi infrastruktura in kako zapleteni se jim zdijo upravni postopki. V državah, kjer so te razlike precejšnje, pa na odnos do korupcije vplivajo pogoste spremembe zakonodaje, težave pri izterjavi dolgov ter razlike pri dojemanju resnosti vprašanja podkupnin glede na vrednost podkupnine.

Akademski prispevek k znanstvenem področju: Raziskava omogoča boljše razumevanje dejavnikov, ki vplivajo na zaznavanje korupcije v srednjeevropskih državah z vidika podjetij. Pri tem uvaja metodologijo, ki je primerna za analizo podatkov, zbranih z anketo, zlasti ker omogoča kategoričnost odvisne spremenljivke. Z uporabo podatkov iz indeksa preglednosti za razlikovanje med državami študija spodbuja nadaljnje teoretične in empirične raziskave razmerja med korupcijo in preglednostjo, s povezovanjem zaznanih težav podjetij s splošno percepcijo korupcije pa pomaga opredeliti morebitna problematična področja v proučevanih državah.

Izvirnost/vrednost: Predhodne raziskave so pokazale, da je korupcija pogostejša tam, kjer so razlike med dejansko in pravno-formalno preglednostjo večje. Ta raziskava kaže, da lahko proučevanje obsega teh razlik učinkovito prispeva k boljšemu razumevanju dejavnikov, ki vplivajo na odnos do korupcije. Članek zato razliko med pravno-formalno in dejansko preglednostjo uporablja

kot merilo za analizo dejavnikov, ki vplivajo na zaznavanje korupcije. Takšen pristop je omogočil oblikovanje dveh ločenih logističnih regresijskih modelov z visoko napovedno močjo.

Ključne besede: pravno-formalna preglednost, dejanska preglednost, korupcija, odnos do korupcije, podjetje

3. Analiza raziskav na področju umetne inteligence v javni upravi: pregled literature in analiza besedila

Nejc Lamovšek

Namen: Glavni namen študije je proučiti, kako lahko analiza akademskih raziskav, podprta z digitalnimi orodji, izboljša naše razumevanje uporabnosti, funkcij in izzivov, povezanih z uporabo naprednih umetnih tehnologij (UI) v javni upravi.

Metodologija: Metodologija temelji na uporabi digitalnih orodij, zlasti Voyant-Tools in Chat Generative Pre-Trained Transformer (GPT-4), za analizo besedil v kombinaciji z izbrano znanstveno literaturo s področja umetne inteligence in javne uprave.

Ugotovitve: Rezultati naše študije kažejo, da raziskovalci enakovredno poročajo o prednostih in slabostih uporabe umetne inteligence v javni upravi. Prispevek izpostavlja prednosti uporabe umetne inteligence, hkrati pa poudarja pomen etične in ustrezne ureditve tega področja.

Vplivi v praksi: Naš inovativni pristop k razvoju in uporabi kombinirane metodologije, ki vključuje specializirana digitalna orodja za analizo znanstvene literature, uvaja novo razsežnost v proučevanju znanstvenih besedil in lahko vpliva na oblikovanje javnih politik na področju javne uprave.

Izvirnost: S proučevanjem uporabe umetne inteligence v javni upravi študija predstavlja prispevek k znanosti, saj vprašanje umetne inteligence v javni upravi do sedaj še ni bilo ustrezno raziskano.

Ključne besede: digitalna orodja, umetna inteligenca, GPT-4, javna uprava, predpisi

4. Pomen upravnega okolja – modeli upravljanja v lokalni upravi

Stefanie Vedder, Benjamin Friedländer, Simon Bogumil-Učan, Tanja Klenk

Namen: V zadnjih desetletjih so znanstveniki in strokovnjaki s področja javne uprave z vsega sveta preizkušali različne upravne reforme, s katerimi bi oblikovali modele upravljanja, ki bi bili primerni za izvajanje nalog javne uprave. Tako lahko danes razlikujemo med (vsaj) tremi konkurenčnimi modeli upravljanja. To so: novi javni menedžment, novo javno upravljanje in (neo)weberjanski model. Čeprav je vsak od teh modelov univerzalno uporaben, različne veje

posameznih upravnih sistemov delujejo v različnih okoliščinah in opravljajo različne naloge. Članek obravnava vprašanje, ali in v kolikšni meri posamezne veje javne uprave v določenem upravnem sistemu podobno dojemajo globalne javnoupjavne koncepte.

Zasnova/metodologija/pristop: Članek s pomočjo primerjalne analize proučuje dojetje globalnih javnoupjavnih konceptov v različnih upravnih vejah. V študiji sta kot primera uporabljeni nemška finančna in socialna uprava, ki sicer izhajata iz podobno toge weberjanske tradicije, a se razlikujeta po nalogah, ki jih opravljata, in okoljih, v katerih delujeta. Rezultati temeljijo na raziskavi, opravljeni v lokalnih izpostavah obeh uprav.

Ugotovitve: Ugotavljamo, da se v strukturnem in operativnem smislu v obeh upravah ohranja trdna weberjanska tradicija, kar kaže na močno odvisnost od zgodovinskega razvoja (t. i. odvisnost od poti) pri dojetanju upravljanja. So pa značilnosti novega javnega menedžmenta in novega javnega upravljanja bolj izrazite v socialni kot v finančni upravi, kar pripisujemo razlikam v nalogah in različnim odnosom, zlasti do političnih akterjev.

Akademski prispevek k znanstvenem področju: Študija, ki dopolnjuje dosedanje podrobne analize (ne)uspešnosti posameznih reform javne uprave, obravnava dolgoročni razvoj strukture in dojetanja javne uprave, ki vključuje tudi več reform. Ob ugotovitvi, da upravna tradicija vsekakor vpliva na oblikovanje celotnega sistema javne uprave, se prispevek osredotoča na specifične učinke upravnih tradicij na posamezne organizacije, s čimer ponuja izhodišče za prihodnje primerjalne raziskave.

Izvirnost/pomembnost/vrednost: Prispevek z izbiro primerjalne metodologije in empiričnih študij dokazuje, da se je namesto operacionalizacije reform javne uprave z večjim številom kazalnikov (po možnosti specifičnih za posamezno državo) bolj smiselno osredotočiti na minimalno število paradigem, ki jih je mogoče tudi jasneje razmejiti. S takim pristopom zagotavljamo podlago za razširitev primerjalne analize na druge države in upravne sisteme.

Ključne besede: *finančna uprava, socialna uprava, lokalno upravljanje, upravna kultura, odvisnost od poti*

5. Analiza deloholizma in izgorelosti med zaposlenimi na upravnih enotah in v dveh izbranih bankah v Sloveniji

Tatjana Kozjek, Anja Bandelj

Namen: Deloholizem in izgorelost imata lahko škodljive učinke tako na zaposlene kot na organizacije v zasebnem in javnem sektorju, zato so na tem področju vsekakor potrebne nadaljnje raziskave. Namen prispevka je statistična analiza razlik v spremenljivkah deloholizem in izgorelost (vključno s čustveno izčrpanostjo, depersonalizacijo in osebno učinkovitostjo) med upravnimi enotami in izbranimi bankama ter med udeleženci na vodstvenih in nevodstvenih položajih in med spoloma. Cilj raziskave je bil analizirati povezave med delo-

holizmom, čustveno izčrpanostjo, depersonalizacijo in osebno učinkovitostjo. V raziskavi je sodelovalo 621 zaposlenih iz 58 upravnih enot in 404 zaposleni iz dveh izbranih (zasebnih) bank v Sloveniji.

Zasnova/metodologija/pristop: Uporabljeni so bili različni metodološki pristopi, vključno s statističnimi testi, kot so multivariatna in faktorska analiza, Kolmogorov-Smirnov test in Shapiro-Wilk test, Mann-Whitney U test ter Spearmanov koeficient korelacije ranga.

Ugotovitve: Rezultati raziskave niso pokazali statistično značilnih razlik v spremenljivkah deloholizem in izgorelost niti med upravnimi enotami in izbranimi bankama niti med udeleženci na vodstvenih in nevodstvenih delovnih mestih ali med spoloma. Je pa raziskava razkrila močno pozitivno korelacijo med deloholizmom in čustveno izčrpanostjo, šibko pozitivno korelacijo med deloholizmom in depersonalizacijo ter rahlo negativno korelacijo med deloholizmom in osebno učinkovitostjo.

Izvirnost/vrednost: Raziskava prispeva k vse večji ozaveščenosti o deloholizmu in izgorelosti, s čimer organizacijam ponuja dragocen vpogled v reševanje teh vprašanj in izboljšanje dobrega počutja zaposlenih. Poleg tega bogati obstoječo literaturo o deloholizmu in izgorelosti v slovenskem kontekstu.

Ključne besede: upravne enote, banke, izgorelost, deloholizem, Slovenija

6. Trendi na področju digitalizacije javne uprave – v luči zakonodaje EU in domačega razvoja

Adrián Fábíán, Gergő Kollár

Namen: Ureditev parametrov vseh vrst identitete – vključno z njenimi elementi, avtentičnostjo in avtentikatorjem, preverljivostjo ter postopkom preverjanja – zahteva posebno pozornost. Pri tem je verjetno najbolj kritičen element njena pojavnost v digitalnem prostoru. Glavni cilj prispevka je proučiti predlog za spremembo uredbe eIDAS, ki vzpostavlja okvir za evropsko digitalno identiteto.

Zasnova/metodologija/pristop: Tematika je v prispevku obravnavana z vidika prava EU in zadnjega strateškega dokumenta madžarskega vladnega odločevalca, vključene pa so tudi znanstvene ugotovitve z zadevnega področja. V članku je ocenjeno trenutno stanje, obenem pa so izpostavljeni predvidljivi in možni učinki novih zakonodajnih sprememb.

Ugotovitve: V članku so predstavljene prakse, ki jih za izhodišče določa uredba eIDAS, in trenutno stanje digitalizacije na Madžarskem (predvsem v javni upravi).

Vpliv v praksi: Poleg tega bomo poskušali opredeliti morebitne priložnosti in prednosti ter tveganja in slabosti, povezane z novim trendom digitalizacije javne uprave v EU in na Madžarskem.

Izvirnost/vrednost: Po vzpostavitvi temeljev na tem področju bomo pregledali naravo spremembe in odziv v državi (nacionalni program za digitalno državljanstvo), da bi ocenili prizadevanja na evropski in madžarski ravni.

Ključne besede: varstvo podatkov, digitalna identiteta, eIDAS 2.0, e-uprava

7. Odsotnost ustne obravnave v upravnem sporu: primerjalna analiza Slovenije in Hrvaške

Mario Rašić

Namen: Pravica do ustne obravnave je pomembna sestavina 6. člena Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic. To še posebej velja v upravnih postopkih, v katerih so stranke v hierarhičnem razmerju. Odsotnost ustne obravnave lahko bistveno omeji pravico stranke do poštenega sojenja. Namen tega prispevka je preučiti pozitivno pravo in stanje na področju pravice do ustne obravnave v Republiki Sloveniji in Republiki Hrvaški. Prispevek analizira zadevne predpise in sodno prakso ter podaja predloge za prihodnjo zakonodajo, ki naj bo boljje usklajena z učinkovitim pravnim varstvom.

Zasnova/metodologija/pristop: Izvedena je bila teoretična raziskava, ki je analizirala trenutne pravne rešitve in sodno prakso z uporabo socioloških raziskovalnih metod. Te so vključevale analizo domačih in mednarodnih pravnih besedil ter pregled pravic, ki urejajo nacionalne upravne postopke v državah, vključenih v raziskavo, v primerjavi z odločitvami Evropskega sodišča za človekove pravice. Uporabljena je bila kombinacija primarnih in sekundarnih virov podatkov.

Ugotovitve: Upravna sodišča bi morala dati prednost procesni pravičnosti in enakopravnosti strank v postopku, tudi če ni očitne potrebe po ustni obravnavi, zlasti če ena od strank zahteva, da nastopi pred sodiščem. V izogib zlorabi diskrecijske pravice bi morali obe stranki pristati na odpoved pravici do ustne obravnave, kar bi moralo tudi sicer biti del uveljavljenega postopka.

Prispevek k znanosti: Prispevek podaja predloge za ureditev pravice do ustne obravnave, s katerimi bi okrepili varstvo človekovih pravic v zvezi s poštenim sojenjem tako v upravnih sporih kot v upravnih postopkih.

Izvirnost/vrednost: Izvirnost raziskave je v primerjalni analizi upravnih postopkov in sporov v izbranih državah članicah. Po avtorjevem najboljšem vedenju takšna primerjalna študija še ni bila izvedena. Ugotovitve te raziskave bi lahko imele pomembno vrednost, saj poudarjajo potrebo po izboljšanju procesne pravičnosti in enakopravnosti strank pri zagotavljanju poštenega sojenja v upravnih sporih.

Ključne besede: upravni spor, upravno pravo, Evropsko sodišče za človekove pravice, pošteno sojenje, ustna obravnava